

kélyebb mértékét is. **Victrix causa Diis placuit, sed victa Catoni.** A vereségben a catoi szavaknak sikerrel és istenekkel szembeszálló rezignációjával vigasztalja magát.

A tanulmányban Thomas Mann pontos elemzését nyújtja a szeptemberi válság eseményeinek. A szeptemberi válság szerinte, kísértetiesen leleplezte a szembenálló feleket. Leleplezte, hogy a szembenálló felek nem állanak szemben. Leleplezte, hogy a demokráciák „feladták szellemi-politikai álláspontjukat“. Akik triumfáltak, nem a maguk erejéből győztek, hanem ellenfeleik cinkosságából. „A nagy embert az angol politikai művészet kényszerítette arra, hogy győzelmet arasson“ — írja kegyetlen ironiával. Az angol-francia politika magatartása végzetes csalódást okozott náki. „Mi, akik Európa mellett foglaltunk állást, — írja — hirtelen észrevettük, hogy Európa nem áll a hátunk mögött...“ Európa azoknak a háta mögé állt, akik elől Thomas Mannék hozzá menekültek. Ez alapvető tény, amelyet nem lehet, nem szabad elhallgatni. A népek őszinte békevágya eszköz lett a szélhámos capitulárdok kezében; egy francia politikus büntetlenül mondta ki: „inkább választom a szolgaságot, mint a halált“; a benemavatkozás elvével komédiát játszottak; s állandó concessziókkal s meggondolatlan békeszólamaikkal aláásták a népek ellenállási akarátát.

Thomas Mann a tanulmányban véglegesen pesszimista következtetésre jut. A fasizmus győzelmét Európában elháríthatatlannak látja. Reményét (vékonyka remény) csak abba veti, hogy „a fasizmus egyetemes győzelme — talán (!) — a fasizmus benső bomlását eredményezi majd“. A szeptemberi válság nyomán újraéled a Német-Római szentbirodalom, egységesebben s hatalmasabban, mint valaha; s e Birodalom magába foglalja majd egész Európát... Talán... a fasizmus valósítja meg a szocialista utópisták ábrándját az egységes

Európáról; s az új, nemzeti s társadalmi küzdelmek talán ez egyetemes, de terrorisztikus egységű, cézári Európa germanicából alakítják majd ki a federatív Európát? Vékonyka, igen vékony remény...

Nem szabad elhallgatnom, hogy nem osztom Thomas Mann végtelen sötétlétét. Bármennyire igazságos is bírálata a demokratikus államok viselkedéséről s bármennyire igazolják is történelmi proféciait az idej, márciusi események: azt hiszem, téved a demokratikus államok viselkedésének megokolásában. A demokrácia a szeptemberi válságban nem adta fel magát, hanem jelleme szerint viselkedett. Csak szép lelkek hitték a nyugati demokráciákról, hogy eszményeiket hibátlanul, vagy legalábbis hozzávetőleges tökélytel testesítik meg. E demokráciák polgári, nagypolgári, versaillesi demokráciák, demokratikus színezetű plutokráciák... Vezető rétegeik mindmáig jobban féltek az oroszoktól, mint a hódító németektől; s ezért, a németek és olaszok, „az oroszok elleni bástyák“ védelmében, megőrzésében, megsegítésében készek voltak elmenni az engedékenység legvégső határáig. De, — s ez a fontos, — ez engedékenységnek is van határa. Az Európa germanica aligha alakulhat ki szeptemberi vagy márciusi könnyedséggel.

Mint magyar, aki ad hazája függetlenségére, s mint ember, akinek a szabadság az életét is fontosabb, bizom abban, hogy egyáltalán nem fog kialakulni. (Györkös Ferenc)

A SPANYOL POLGÁRHABORÚ TANULSÁGAI. (General Duval: Les Lecons de la guerre d'Espagne, Plon Paris). Duval tábornok könyve két részre oszlik. Az elsőben sajátos módon magyarázza a polgárháború előzményeit. Mindenben a szabadkőművesek és a III. Internacionálé kezét látja, melyeknek ügynökei aláaknázták a monarchiát és a háttérből irányították a köztársaság majd mindegyik kormányát. Biztos (?) adatok alapján megírja, hogy 1935-

ben 23 spanyol tábornok közül 21 szabadkőműves volt, néhány oldalal később viszont ugyanezeket a tábornokokat felkelésükért dicséri. A katalán trotzkistákat (P. O. U. M.) és a III. Internacionálét állandóan öszszeszavarja, amin nem is kell csodálkozunk, mert forrásművei között Jacques Bardou „akadémikus“ füzetei állnak főhelyen. Az első résznek csak a hadsereg, rendőrség, polgári és rohamgárdák szervezetére vonatkozó adatai értékesek.

A második rész részletesen leírja a bilbaoi, madridi és santanderi ütközeteket. A stratégiai hibák és előnyös lépések elemzése mellett a könyvnek ez a része a német és az olasz beavatkozás adatszerű igazolása. (J. L.)

UPTON SINCLAIR ÖNÉLET-RAJZA. (Epocha kiadás Budapest) sehol sem példázza egy nagy szellem lehiggadt életbölcességét és mérsékletét. Kinosan felszínes, vagy fellengzően önhitt számadásaiból alig lehetne felidézni egyetlen szellemi távlatokat nyitó mondatot.

Sinclair láthatólag kedvét leli az élete állomásaira való visszatekintésben. Messianisztikus elhivatottság fűti s e megszállottság magaslatáról nem mulasztja el példás szerénységgel ismételten figyelmeztetni olvasóit egy-egy „nélkülözhetetlen“ munkája beszerzésére. (Az Ön-életrajz e vonatkozásban kitűnő prospektus szerző műveiről s így igen találékony formája a könyvterjesztésnek.)

Az író, kinek ősei „az amerikai tengerészet történetének egy darabját jelentik“, mint egyszerű és iszákos whisky-ügynök fia született. A krónikusan zilált családi viszonyok s előkelő rokonok szalonjai között cseperedő gyerek egész későbbi életét ez a tény határozza meg. Magyarázata antialkoholista felfogásának és szocializmusának is. Írói pályáját egészen fiatal korában viccek gyártásával kezdi.

Múltjában való bányászkodás közben említi egyébként, hogy mi-

kor egyik fiatalkori kéziratát sok év multával újra olvasta „meghatódottan állapítottam meg, hogy a ‚sex apeall‘ kifejezést én használtam először a világon“. Az eféle felderítések után méltán adja szerző önéletrajza egyik fejezetének a „Géniusz“ címet és ir ekép: „Mi is a géniusz? Nem tudnám megmondani, csupán arról beszélhetek... amit magamon tapasztaltam“.

Mint hogy önéletrajzát Sinclair csak husz évvel ezelőtt történt második házasságáig vezeti, életének legkitűnőbb példái, melyek a „szellemek“ birodalmába vezérelnének, hiányzanak a könyv oldalairól. Csak halvány utalással találkozunk I. Savage unitárius lelkeséssel való barátsága felidézésekor: „Ő volt életemben az első intellektuel, aki hitt a kísértetekben. Nemcsak, hogy látott kísérteteket, hanem le is ült velük diskurálni. Figyelemreméltó dolognak tartottam ezt és még ma is annak tartom...; én ugyanis nagyon sok lehetetlen dolog lehetőségében hiszek... Már csak azért is hajlamos vagyok, hogy higgyek ezekben a tüneményekben, mert köztem és feleségem között, régóta már hosszú hullámu telepátia áll fenn magánéletünkben. Ha az olvasót közelebbi adatok érdeklik, vegye meg az ‚Agyrádió‘ című művemet“. Miután házassága iránt így felelt az érdeklődést, a házasságról magáról közli nézetét: „... miként minden természeti jelenségnek, a házasságnak is megvan a maga lélektani, erkölcsi és gazdasági törvényei“. — írja. (Sajnos, annak kifejtésével adós marad, hogy minő kutatások után sorozta a házasságot a természeti jelenségek közé.)

Munkásmozgalmi pályafutását csak felületesen érinti és érezhető maliciával ír a „világmegváltó“ törekvésekről. (Ez a malícia eszembé-ként a legnagyobb elégtétel, amit az amerikai munkásság, az utóbbi esztendőik Sinclair-termése után, kaphatott.)

Sinclair szociális felelősséggel telt hatalmas írói oeuvreje így